

Modelprojekt: Medborgerskab

et samarbejde mellem Arken, Statens Museum for Kunst, Køge Skitsesamling, Kunstindustrimuseet, Willumsens Museum, Thorvaldsens Museum, Musikken i Skoletjenesten og Nikolaj Udstillingsbygning

Indhold

Hvad er formålet og idéen med arbejdet?

skrevet af Gesamtkunstwerk

Beskrivelse af forløbets målsætning

Det konkrete arbejde

Den teoretiske og metodiske ramme

Hvordan kommer man i gang?

skrevet af projektdeltagerne

Definition og afgrænsning af begreb

En case - det konkrete midt i kaos

Hvilken struktur valgte vi?

skrevet af projektdeltagerne

Metodisk stringent observatør

Kritiske venner

Processtyring

Sparringssamtaler

Hvad lærte vi?

skrevet af projektdeltagerne

Tid og rum

Meta-refleksion og meta-iagttagelser

Resonans, handlekompetencer og action

Mod

Samarbejde og fællesskab

Hvad kan arbejdet bruges til?

skrevet af projektdeltagerne

Positionering i organisationen og i samfundet

Samfundssensitivitet og relevans

Hvad er formålet og idéen med arbejdet?

Beskrivelse af forløbets målsætning

Det klassiske dannelsesideal er under udvikling. Derfor har Skoletjenestens Æstetiske Faggruppe gennemført et udviklingsforløb, hvor deltagerne har arbejdet med at udvikle deres faglighed og undersøge nye muligheder for at skabe læring i museumsrummet.

Udviklingsforløbet har taget sit udgangspunkt i kulturinstitutionernes rum som et læringsrum, der potentielt kan udvikle oplevelsen af medborgerskab. Gennem eksperimenterende undervisningspraksis og reflekterende processer har Æstetisk faggruppe arbejdet med samspillet mellem museologi, læring og æstetik i forhold til medborgerskab.

Hver deltager gennemførte et konkret projekt i sin egen institution, som deltagerne har anvendt til at reflektere og afprøve teorier og metoder. Til uddannelsesforløbet har der været knyttet en arbejdsgruppe bestående af eksperter indenfor det politiske, museale, didaktiske felt, samt slutbrugere; lærere og elever.

Opgaven var undersøge, dels hvordan og i hvilken udstrækning museer og andre kulturinstitutioner kan medvirke til at styrke sammenhængskraften i samfundet og udvikle oplevelsen af medborgerskab hos det enkelte menneske. Dels at indkredse og definere den særlige faglighed, som kendetegner Skoletjenestens medarbejdere i kulturinstitutionernes æstetiske felt.

Det konkrete arbejde

Arbejdsforløbet bestod af seks udviklingsdage, en konkret case og sparringsamtaler. De tre første udviklingsdage var tilrettelagt som tematiske læringsdage, der producerede viden indenfor 3 valgte temaer: Medborgerskab, æstetik og museologi. De næste to udviklingsdage var tilrettelagt som fælles refleksionsrum, der dels skulle udvikle en fælles faglighed og identitet for gruppen, dels skærpe den metodiske stringens i deltagernes daglige praksis. Den sidste dag var en konklusionsdag, der forankrer forløbets læring og deltagernes kompetenceudvikling.

Gesamtkunstwerk valgte at bygge videre på Æstetisk Faggruppes allerede eksisterende makkerskaber mellem kollegaer fra de forskellige institutioner. Dette arbejde blev videreført og udviklet ved at tilføre makkerparrene undersøgelsesmetoder og spørgeteknikker, der satte makkerparrene i stand til systematisk at udfordre hinanden og dermed styrke makkerparrenes rolle som faglige sparringspartnere for hinanden.

Aktivitet	Dag 1	Dag 2	Dag 3	Dag 4	Dag 5	Dag 6
Fælles arbejdsdage med projektets kritiske venner	Medborger-skab Indkredsning og refleksion af temaet på samfunds-niveau og i kulturinstitutionerne	Læring og æstetik Forståelse af paradigmer indenfor læring i forhold til det æstetiske felt	Læring og museologi Forståelse af strategier indenfor museologi i forhold til læring	Refleksion af egen praksis og drift Træning i at se på sit eget arbejde og frem på sin egen case fra forskellige positioner	Fælles lærende refleksion af de igang-værende cases	Konklusion Teori, case-erfaringer og refleksioner samles i en model for æstetisk faggruppes måde at arbejde med en samfundsmæssig problemstilling på
Cases				Individuel sparring på egen case med kollega	Cases gennem-føres på 8 kulturinstitutioner + Individuel sparring på egen case med kollega	

Et års kontinuerligt, vedholdende og ambitiøst arbejde har udviklet de deltagende og deres praksis på en måde, der vil komme til at strække sig langt ud over projektperioden og langt ind i andre projekter.

At gruppen valgte at samarbejde med Gesamtkunstwerk medfører valget af et senmoderne social konstruktionistisk teorigrundlag. Denne konsistens i teori og metoder har været med til at skabe forandringen. Teorigrundlaget matcher den kompleksitet et museum befinder sig i og har gjort, at deltagerne har kunnet anvende teori og metoder til at udvide deres forståelser af spillet mellem museum og samfund. De har på den måde fået mulighed for at lægge ny teori til det, de havde i forvejen og på den måde sætte deres store viden i spil på nye måder.

Den teoretiske og metodiske ramme

Grundlaget for Gesamtkunstwerks arbejde hviler på et socialkonstruktionistisk teorigrundlag og rummer derfor en række præmisser, som vi kort vil præsentere:

Indenfor det socialkonstruktionistiske paradigme forholder man sig undersøgende og kritisk til positivistisk viden. Den objektive viden i positivistisk eller naturvidenskabelig forstand er ikke målet, sådan som den er i mange andre videnskabelige retninger, hvor man bestræber sig på at komme så tæt på sandheden som muligt. I Gesamtkunstwerk er sandheden altid et vilkårligt produkt – et resultat af en række beslutninger, der kunne have været anderledes i en anden tid eller social sammenhæng.

Begrebers betydning produceres i det sociale fællesskab. Enhver social sammenhæng vedtager sine egne sandheder om verden, og sandheden produceres hver dag, når mennesker mødes og går på arbejde sammen. I sproget konstruerer vi verden og hinanden. Vi kan iagttage det hele som sociale konstruktioner - som fortællinger - der kunne have været anderledes og som måske er anderledes lige om lidt.

Udviklingsprocesser går ud på at bringe erfaringer, faglighed og fantasi i spil i forhold til den konkrete problemstilling. Vores metode sigter mod, at alle deltagere kommer til at inspirere hinanden og bygge på hinandens viden frem for at være eksperter på løsningen. Du ser en udfordring fra det sted i verden, hvor du står. Du har en særlig viden betinget af dit kendskab til udfordringen, din faglighed, din historie osv. Andre ser samme udfordring fra en anden vinkel og får derfor andre ideer. Derfor arbejder vi med den antagelse, at den bæredygtige idé opstår, når du bringer din vinkel til torvs og andre med andre vinkler gør det samme. I forlængelse heraf arbejder vi med at skabe refleksive fællesskaber, hvor de, der er med, udvikler kompetencen til refleksion, selviagttagelse og positionsbevidsthed.

Helt konkret tilrettelægger vi udviklings- og produktionsprocesserne som en række workshops og arbejdsdage, hvor deltagerne arbejder sammen i strukturerede processer. Vores vigtigste redskab er sproget og en af vores kompetencer er at kunne iagttage, hvordan en udfordring er konstrueret og således også, hvordan den kan dekonstrueres og forstås på forskellige måder. En anden kompetence er at iagttage og reflektere processerne, mens de foregår. Det sikrer, at nye processer indeholder den viden og erfaring, der går forud for nuet samtidig med at den bliver sat under kritisk lup. Holder det nu også i dag? Hvordan kan vi bruge 'det vi plejer' på en ny måde? På den måde bliver processerne de rammer, der skaber plads til nye koblinger med det strategiske mål for øje.

I vores arbejde trækker vi i sær på Niklas Luhmanns teorier, men også Michel Foucault og Laclau og Mouffe udgør en væsentlig klangbund.

Hvordan kommer man i gang?

Vi kom i gang ved at definere medborgerskabsbegrebet og formulere en konkret case på hver af de deltagende institutioner.

Definition og afgrænsning af begreb

Med medborgerskabsprojektet tog vi fat i en af de helt store udfordringer for museumsarbejdet i dag. Medborgerskab er endnu et fleksibelt begreb, der ikke lige lader sig

indkredse. Det gør begrebet interessant at arbejde med, men også omfangsrigt. Derfor var det væsentligt for os at indsnævre begrebet og gøre det håndterbart for det fælles udviklingsarbejde.

Medborgerskabsbegrebet forhandlet og besluttet:

Medborgerskab som flerstemmighed og rummelighed: Hvem er jeg i forhold til de andre?

Medborgerskab som aktiverende og involverende: At opdage muligheden for at deltage og bidrage

Medborgerskab som selvrefleksivt: At reflektere og iagttage sig selv som medborger, statsborger og institution

En case - det konkrete midt i kaos

Undervisningscasene var helt afgørende knudepunkter i projektforløbet. Vi oplevede, at det var nyttigt og vigtigt at have en konkret case, der var forankret i vores dagligdag og institution, som kunne konkretisere og perspektivere de teorier og problematikker, der blev arbejdet med på læringsdagene.

Casene krævede refleksion, hårdt arbejde og ikke mindst mod. De gav fokus og umiddelbare reaktioner på det teoretiske stof. De gav modstand og tydeliggjorde, at det kan være svært at overføre teori til praksis – øvelser, man troede virkede på én måde, skabte uventede resultater i case-forløbet. Casene demonstrerede, at det er vigtigt, at der er en overensstemmelse mellem teori og praksis. Er der ikke det, mister man troværdighed - men vinder den til gengæld, hvis det modsatte gør sig gældende.

Casene gav også anledning til glæde og begejstring. Olga Dysthes observationer og konstruktive kritik var særdeles betydningsfulde. Vi følte os set og hørt, og vores faglige og pædagogiske kvalifikationer blev vurderet med høj værdsætning. Det affødte en nærmest euforisk glæde hos os.

Hvilken struktur valgte vi?

Vi valgte at invitere en række hjælpere med i projektet, som skulle sikre en struktur. Vi inviterede Olga Dyste som metodisk stringent observatør, en række kritiske venner og Gesamtkunstwerk, som stod for processtyring og sparringsamtaler.

Metodisk stringent observatør

Olga Dysthes tilknytning til medborgerskabsprojektet har haft stor betydning for både det overordnede projekt og for de enkelte deltagere i projektet. På det overordnede plan har Olga Dysthes deltagelse givet projektet en teoretisk ballast og sikret en faglig lødighed og et højt fagligt niveau. Projektets deltagere har beskæftiget sig med Dysthes forskningsresultater og teorier og har forholdt disse til egen praksis og medborgerskabscase. Det har blandt andet betydet, at vi har fået teorierne ind under huden og har styrket vores bevidsthed omkring flerstemmighed og styrket det dialogiske aspekt i egen praksis. Vi har fået et pædagogisk redskab, som vi kan trække på i fremtiden.

I forhold til omverdenen - især det pædagogiske miljø - har det haft en positiv signalværdi og validering, at Olga Dysthe har været involveret så direkte i projektet. Det har betydet en større lydhørhed og interesse for projektet fra lærernes side.

På det personlige plan har deltagerne i projektet oplevet en meget stor faglig tilfredsstillelse ved at få egen undervisningspraksis observeret, vurderet og evalueret af en faglig kapacitet som Olga Dysthe, der tilmed gik ind i opgaven med et meget stort personligt engagement. Normalt er det os som undervisningsansvarlige, der altid coacher og giver feedback til andre, derfor oplevedes det som utrolig givende selv at være genstand for en metodisk stringent observation og konstruktiv kritik. Olga Dysthes observationer og efterfølgende feedback kan blandt andet hjælpe os til at bevare fokus på det, der er kernen i vores daglige arbejde med museumsundervisning og inddragelse af det flerstemmeige medborgerskabsbegreb. Olga Dysthes dialogiske principper om autentiske spørgsmål, optag og værdsætning er blevet en grundfaktor i vores undervisningspraksis og flerstemmighed er således også blevet en del af vores faglige metode.

Endelig har Dysthes deltagelse tilført projektet et udviklingspotentiale, som har stor sandsynlighed for at vække genklang i det omgivende samfund og ikke mindst i den danske undervisnings- og museumsverden.

Kritiske venner

Projektets mål har både været at skærpe vores egen såvel som de involverede kunstinstitutioners faglige bevidsthed og identitet som medier for medborgerskab - og at skabe nye erfaringer af, hvordan vores undervisning og museale læringsrum generelt kan bruges i et medborgerskabsperspektiv.

For at skabe et stærkt fundament af fælles viden om netop de tre fagligheder, der

kendetegner den æstetiske faggruppe - museologi, læring og æstetik, planlagde vi at knytte et antal kritiske venner med specialviden om netop disse emner til projektet. Hans Dam Christensen har stået for æstetikken, Niels Righolt for museologien, Olga Dysthe og Ulla Kjærvang for henholdsvis læring og læringsrum og endelig har vi engageret Ove Korsgaard og Mette Burchardt som specialister i hvert deres medborgerskabssyn. Olga Dysthe blev desuden yderligere tilknyttet som forsker i forhold til den empiri, som projektets cases producerede. Dysthe har fungeret som observatør og kritiker i caseprocessen og bidrager med en forskningsrapport, der perspektiverer de deltagende kunstinstitutionernes læringspraksis i en didaktisk sammenhæng. Desuden skriver hun sammen med arbejdsgruppen en bog om kunstinstitutionerne som læringsrum med baggrund i projektet .

De kritiske venner har dels leveret faglige indsprøjtninger i gruppen i form af oplæg på projektets læringsdage om medborgerskab og medborgerskabsperspektivet i henholdsvis museologi, læring og æstetik. Dels har de hver især stillet arbejdsgruppen en række udfordringer og kritiske spørgsmål efter at have hørt os reflektere over oplæggets betydning og relevans for vores praksis og arbejdsgrundlag. Vi ønskede at stille os åbne for et revsende blik og fik også med større eller mindre kraft svar på tiltale.

Niels Righolt tegnede et skarpt billede af magtstrukturer, vidensopbygning, bruger- og målgruppebevidsthed eller mangel på samme i et mangfoldighedsperspektiv i kunstinstitutioner i dag. Han forsynede os med flere klart anvendelige redskaber, bl.a. en model for hvor og hvordan beslutninger og indflydelse bevæger sig inde i museet mellem henholdsvis publikum, program og personale i forhold til den overordnede policy – og med et produkt i form af udstilling, formidling, viden og dannelse i den anden ende.

Hans Dam bidrog med en skærpelse af vores bevidsthed om det han i sin forskning omtaler som rammeværket og 'de andre billeders' betydning for arbejdet med medborgerskab. Samtidskunstens former og udtryk fik et spark, fordi de ofte lader som om eller syner inkluderende, men i virkeligheden betjener sig af stærkt indforståede koder.

Olga Dysthe tydeliggjorde at flerstemmighed ikke nødvendigvis er det samme som Bakhtinsk dialog i sin yderste konsekvens – en meget væsentlig og til dels overraskende erkendelse for os alle sammen. Sagt på en anden måde: bare fordi flere stemmer høres og rummes i museet er det ikke det samme som at disse stemmer skaber aktivt deltagende og selvrefleksive medborgere. Fint med flerstemmighed men den store udfordring er at få forskelligheden og de

mest polære synspunkter i en gruppe til at slå gnister på en produktiv, inkluderende og lærende måde. Vi ser for os at netop dette dilemma vil blive en af de helt store opgaver at udvikle redskaber til at løse i fremtiden.

Ulla Kjærvang skabte en kobling mellem vores mellemmenneskelige fokus og selve rummet. Hvordan kan fx lys som virkemiddel understøtte en oplevelse af enten modstand eller tryghed, som vi ved har indflydelse på erfaringen og erkendelsen af at være aktivt deltagende, selvrefleksiv og være en blandt flere stemmer? Med rumlige og sanselige greb kan oplevelser og dermed læreprocesser forandres radikalt. Vores udfordring er at skulle virke i rum og bygninger som dels i sig selv ofte har meget permanente arkitektoniske kvaliteter, dels er kurateret til lejligheden af andre. Ud over ambitionen om at paralleludvikle udstillings- og læringsdesign og rum må vi øge indsigten i de redskaber, materialer og muligheder vi selv kan skrue op og ned for.

Mette Burchardt gjorde opmærksom på de latente, diskriminerende paradigmer i medborgerskabspraksisser og dannelsesbegreber, som alvorlige faldgruber for sociale inklusionsprocesser generelt. De velmenende ambitioner om at ville rumme og inkludere og række ud mod mangfoldigheden har ofte en orientalistisk slagside som kun forstærker afgrunden mellem dem der er indenfor og dem der er uden for fællesskabet. Allerede i vores definitioner af medborgerskab og dannelse peger vi indirekte på dem, der ikke passer ind i billedet og forudsætter at de kan komme til at passe, hvis vi arbejder på at få dem til at ligne os selv. Intentionen om at ville åbne sig nysgerrigt for nye stemmer kræver at disse nye stemmer må være med til at forme stoffet og rammerne om det og selv formulere nødvendigheden af mangfoldighed. En stor og svær udfordring som hænger sammen med Olga Dysthes påpegning af forskellen på flerstemmighed og Baktinsk dialog.

Ove Korsgaard tydeliggjorde risikoen ved en lukket udsigelse om medborgerskab gennem sit eget lukkede meningssystem. Hans meget kategoriske og historiske præsentation gjorde det efterfølgende nemmere selv at definere vores eget begreb om medborgerskab fordi forskellene mellem vores og hans visioner blev tydelige. Korsgård repræsenterer et medborgerskabssyn som vi efterfølgende definerede som modernistisk, uodynamisk og monologisk – med andre ord ikke baseret på den relationelle og konstruktivistiske tænkning som vores arbejde generelt stræber mod.

Processtyring

Gennem hele projektet har vi haft tilkøbet Gesamtkunstwerk som proceskonsulenter og ligeledes Kit Lindved Sværke som projektkoordinator. Dette har på flere planer været med til at sikre projektets kvalitet - både i forhold til indhold og som eksemplarisk proces.

Proceskonsulenternes rolle har ikke mindst været at gøre os opmærksomme på vores arbejdskultur som gruppe. Vi har villet det hele, og har haft svært ved at skabe fælles forståelser og fokus. Vi er blevet opmærksomme på nødvendigheden af styringen af processen, og samtidigt på hvornår ressourcer er blevet brugt på de forkerte ting og diskussioner. Vi har fået redskaber med os som fremadrettet bl.a. vil kunne bruges til at skærpe vores arbejde.

Gennem arbejdet med Gesamtkunstwerk er vi blevet gjort opmærksomme på, hvor vi som gruppe har vores svage punkter men ikke mindst også, hvor vi har vores styrker. Vi er bl.a. blevet tvunget til at fokusere. Gennem møder med de kritiske venner er vi blevet opmærksomme på egne forforståelser. Og vi er blevet trænet i, hvordan vi gennem sparringssamtaler kan bruge hinanden og hjælpe hinanden til at komme fremad i vores arbejde. Projektet har givet os mod som gruppe.

Ved at tilknytte Kit Lindved Sværke som projektkoordinator har projektet været velorganiseret. Aftaler, møder, afleveringer, deadlines osv. er blevet kommunikeret ud således at progressionen i projektet er forløbet som tiltænkt, på trods af deltagernes ellers travle hverdag. At projektets overordnede linjer fra start har været så klare og veldefinerede har skabt en proces, som har givet mulighed for at "synke" det erfarede og reflekterede.

Tilknytningen af proceskonsulenter har været et springende punkt i projektet. At involvere to sæt udefra kommende øjne, som samtidigt har overblikket over den samlede proces har givet ro til at vi kunne fordybe os i indholdet. Det har givet en frihed og et overskud hos os som projektdeltagere, som har skærpet vores fokus. De udefra kommende øjne har hjulpet os med at gå nødvendige veje, som vi ikke selv ville have fundet.

Vi kunne ikke have gennemført projektet med samme udbytte uden deltagelse af Gesamtkunstwerk, fordi vi så ville have brugt tiden på de forkerte ting og diskussioner. Vi har i højere grad haft mulighed for at arbejde med indholdet, frem for at styre processen. Vi har fået nye redskaber forærende, som har været nyttige i processen og kan bruges fremadrettet.

Sparringssamtaler

Sparringssamtalerne fungerer som "opbremsninger" i projektforløbet. Hvor læringsdagene foregår på et metaplan fungerer sparringssamtalen som en konkret redegørelse for casen og det fremadrettede arbejde. Ved at blive sat i den "varme" stol bliver man tvunget til at fortælle, hvad man tænker. Det der har ligget mere eller mindre skjult gøres synligt indenfor

trygge rammer, hvor man kan udtale sig frit. Det er tilladt at vise sin tvivl i dette rum. Der bliver lyttet og spurgt ind til de tvivlsspørgsmål og huller man føler man har eller ikke har været opmærksom på at man har. Ved at tale om casen til et aktivt lyttende menneske/panel der udelukkende er interesseret i at hjælpe en til afklaring, kan man finde en stor styrke og større klarhed i forhold til sit eget projekt. Der ligger en kæmpe personlig tilfredsstillelse ved at turde blotte sig og blive skubbet til. Man tvinges (på en konstruktiv og positiv måde) til at se på sin egen praksis udefra og være åben for andre muligheder.

Spørgeteknikken i sparringssamtalen kan man overføre til tilsvarende sparringssamtaler med underviserne. At være på i sparringssamtalen eller overvære en kollega sidde i den "varme" stol er meget lærerigt. Man bliver god til at konkretisere sine idéer og indhold. Omvendt bliver man i den anden rolle god til at lytte. At lytte med fokus på, hvordan man kan hjælpe sin kollega til selv at udvikle og tænke sit forløb/indhold.

Hvad lærte vi?

Vi lærte noget om:

- Tid og rum
- Meta-refleksion og meta-iagttagelser
- Resonans, handlekompetencer og action
- Mod
- Samarbejde og fællesskab

Tid og rum

Projektet har rent tidsligt strukket fra september 2009 til og med juni 2010. Ingen af projektdeltagerne har været frikøbt fra daglige jobfunktioner, men man har prioriteret det at skabe frirum til læringsdage, caseudvikling og casegennemførelse, sparringssamtaler, opsamling og evaluering midt i en meget travl hverdag. Alle har prioriteret dette projekt højt og følt ejerskab til projektet. Læringsdagene har været heldagsarbejdsdage, hvor projektgruppen, Gesamtkunstwerk, de kritiske venner samt professor Olga Dysthe har mødtes i en fastlagt mødestruktur. Læringsdagene har været fra kl. 9.00 – 16.00 .

Alle projektdeltagere er enige om, at det har været et meget udbytterigt projekt og at det, at der er blevet skabt rum for refleksion har været et stort privilegium.

Alle har projektdeltagere tilkendegiver at det at skabe rum for fordybelse giver et stærkt og gennearbejdet output.

Alle påpeger at det er vigtigt at indtænke arbejdstid i form af mellem mødedage/læringsdage. Det er vigtigt at der er tid til at refleksioner tages med ind i det daglige arbejde og der gøres forsøg med at omsætte teori til praksis. Udvikling i den daglige praksis sker ikke fra den ene dag til den anden, men kræver et længere mentalomstillings og udviklingsproces.

Det har været af afgørende betydning at der er blevet afholdt face to face – møder. Blogs og skriverier gennem mails har også været en del af projektet, men kan ikke erstatte det fysiske møde projektdeltager, Gesamtkunstwerk og de kritiske venner imellem.

Face to Face læringsdage har betydet at der er opstået fortrolighed, fokusering, engagement og koncentration om vores fælles emne/projekt.

Det tager tid at skabe udvikling og igangsætte nye innovative processer – fokus på processer der løber over tid er vigtig.

Arbejdet med medborgerskabsbegrebet har skabt et nyt tankerum, et forskningsprojekt og række konkrete nytiltag i den daglige drift.

Alle er enige om at vi fået oprettet et værdifuldt mentalt rum, men at den konkrete arbejdstid har været en mangelvære i en meget travl hverdag. Alle mener samtidig at det har været et utroligt vigtigt og udviklende projekt, som de ikke ville have været foruden.

Meta-refleksion og meta-iagttagelser

I medborgerskabsprojektet oplevede vi metarefleksion og selviagttagelse bl.a. gennem kombinationen af at agere og observere. Dette skete bl.a. i gennemførelsen af undervisningscasene, hvor vi fik oplevelsen af at kunne se os selv udefra og dermed blive bevidst om vores egen rolle og bruge denne bevidsthed til at agere i selve øjeblikket. Dvs. at metaiagttagelsen fik os til at bruge elevernes udsagn aktivt og vi blev bevidste om hvordan vi som undervisere påvirker eleverne og rammen for forløbet og vice versa, dvs. hvordan eleverne påvirker os, indholdet og hinanden.

Vores fokus på og arbejde med medborgerskabsbegrebet og det dialogiske har gjort at vi nu zoomer ind og vi dermed kan give et skarpere billede af vores praksis. Vi er dermed også gennem metarefleksionen blevet bedre "håndværkere". At kunne give et skarpere billede af

vores praksis og at vi føler os som bedre håndværkere giver os og projektet større gennemslagskraft.

Gennem metarefleksionen og metaagttagelsen er vi blevet bevidste om at det har et potentiale at turde vise usikkerhed, idet det markerer at vi ikke er fastlåste i statiske roller men i stedet er i stand til udvikling. Ved at åbne op for vores egen usikkerhed og udvikling åbner vi også op for plads til andre stemmer i denne udvikling, hvorved der bliver plads til andre perspektiver og ny fælles viden. Gennem metarefleksionen er vi altså blevet bevidste om styrker og svagheder – personlige og organisatoriske – hvilket skaber lyst og motivation til udvikling. Udviklingen ses helt konkret gennem nye undervisningstilbud, oplæring af undervisere, organisationens udvikling samt deltagelse internt i institutionerne og eksterne i bl.a. styrelser.

Resonans, handlekompetencer og action

En vigtig del af medborgerskabsprojektets proces har været at etablere en gruppefølelse og afklare gruppens værdier. I denne proces har vi fået en "fællesstemme" eller et fælles og klart professionelt udgangspunkt, der har gjort vores kommunikation omkring, hvad projektet kan og hvad vi kan som faggruppe, skarp og konkret. Herigennem har vi kunne udfordre vores traditionelle professionelle selvforståelse i og med, at den er blevet identificeret og ekspliciteret. Det har også influeret på den måde vi tidligere har deltaget i samarbejder på tværs af afdelingerne i vores respektive organisationer.

Det, at vi er blevet klare med hensyn til vores professionelle udgangspunkt og tydeligere i vores kommunikation, betyder, at vi oplever imødekommenhed og et reelt ønske om at forstå vores projekt fra vores kollegaer fra andre afdelinger. De andre kollegaer kan i langt højere grad end tidligere se relevansen af vores projekt, også i forhold til deres arbejdsfunktioner, deres afdelinger og i forhold til hele organisationen. Det er med til at nedbryde vante faggrænser mellem formidler, inspektører m.m. og dermed åbne op for et bedre samarbejde på tværs af afdelingerne. I den forbindelse har vi erfaret, at vi er mere bevidste om, og mere kompetente til, at navigere og indgå i disse samarbejder. Det gør os i stand til at være dagsordensættende f.eks. i forhold til strategi- og værdiarbejder internt i organisationen.

I forlængelse heraf, har vi i medborgerskabsgruppen snakket om vigtigheden af, at vi har valgt at arbejde med medborgerskab frem for fx oplevelsesøkonomi. Årsagen er, at medborgerskabsdebatten er i sin vorden, og at vi som gruppe kan præge en debat, der stadigvæk er formbar og som vil være med til at skabe samfundsmæssige forandringer. Dertil kommer at medborgerskabsdebatten er synligt og meningsgivende i mange forskellige sammenhænge, men særligt i relation til problematikker omkring, hvad vil det sige at være et

demokratisk samfund. Og i forlængelse hertil – hvad vil det sige i forhold til museet som et semidemokratisk rum?

Overordnet set har det at være del af en sag eller et fællesskab givet os et fundament, der giver vores holdninger, positioner m.m. tyngde, da disse er funderet i og afprøvet i fællesskabet. Medborgerskabsprojektet er blevet en form for dynamisk og processuel rygrad / erfaring, som vi tænker med, kommunikerer med og udvikler nye projekter med som f.eks. nye undervisningsforløb. Det gælder både indholdsmæssig og metodisk.

Mod

Overhovedet at få ideen, at ville forsøge at samarbejde så mange institutioner og mennesker sammen har krævet vilje og tro på at det kunne føre spændende og nødvendige erfaringer med sig på trods af besværet og de forståelseskløfter, der især var synlige i mellem os i starten. Men vi var alle sikre på, at ved netop at pege på vores fælles grundlag som museale/æstetiske læringsrum ville vi kunne generere vigtig ny og nuanceret viden om hvilke demokratiske opgaver museerne kan løfte generelt og hvor der er problemer. Vi valgte bevidst at gå efter at forske i den almindelige drift af undervisningen og besluttede hermed ikke at opfinde nye initiativer til lejligheden, men simpelthen undersøge og udvikle hvad vi allerede gjorde. Det ville uden tvivl have været nemmere at designe nye undervisningstilbud om medborgerskab, men vi ønskede netop at kaste lys på det arbejde der allerede foregik.

Det har fra begyndelsen været klart at vi med projektet gik lige ind i en generel og stærkt polariseret kulturpolitisk dannelsesdiskussion af museernes rolle og ansvar i samfundsudviklingen. Det har været en ongoing konflikt at holde balancen mellem det lærings- og kunstfaglige og så den museologisk brede, politisk og samfundsfaglige optik – altså på den ene side at anerkende at projektet havde fat i en kompleks samfundsmæssig kontekst og dermed træde ud i andre fagområder og diskurser – og på den anden side at tage afsæt i den særlige undervisningssammenhæng som vi opererer i i hverdagen.

Da projektet kom i gang vist det sig at være ikke mindre grænseoverskridende svært at insistere på at arbejde frem mod en fælles forståelse og afklaring af et medborgerskabsbegreb, som alle havde lige stor andel i, når nu netop gruppen var splittet på lige præcis spørgsmålet om hvor langt uden for undervisningsverdenen vi skulle bevæge os og hvor meget projektet måtte adressere resten af museet og museets identitet i en global kultur.

Men det lykkedes at blive enige om et stærkt fundament for et medborgerskabsbegreb, som

alle har kunnet arbejde med og som har været fundamentet for udviklingen af al empirien og analyseparametrene i projektet.

Så kom processerne med de enkelte museers cases, at udvikle dem gennem bl.a den fagterapi, som Gesamtkunstwerk har stillet til rådighed som sparringssamtaler, der afdækkede huller, svagheder og inkonsistenser i argumentationen eller selvforståelsen hos os alle sammen, men som samtidig styrkede os og gav hver enkelt case en tydelig retning. Desuden var vi parallelt i gang med en nidkær tilrettelæggelse af casens undervisningsforløb, som gerne skulle blotlægge medborgerskabsbegrebets ingredienser i aktion. En rimelig hudløs og sensibel tilstand for alle at blotlægge egen praksis og sine svagheder i et kollegialt rum, som endnu var relativt utrygt.

Dagene med Olga Dysthe som observatør af casene og de efterfølgende samtaler og beskrivelser af forløbene var afsindigt spændende og krævende for alle parter og forudsatte et stort mod til at åbne sin personlige stil og sin faglige identitet for et dybt professionelt og desuden meget omsorgsfuldt blik. Et mod, som også handlede om at turde tvivle på egne resultater og kompetencer, både med rod i Olgas iagttagelser og gennem konfrontationen med andre kolleger.

Projektet har for mange givet et nyt mod til at ytre sig og blande sig i en helhedstænkning i en større faglig sammenhæng, fx i forbindelse med nyophængninger, udstillingsplanlægning og organisatoriske spørgsmål m.m. Mod til at se de paradigmer og magtsystemer lige i øjnene, som bestemmer hvordan der forhandles og bestemmes, hvem der skal have taletid i en undervisningssituation og i museets øvrige møder med sit publikum, foruden internt i den selvforståelse der ofte gør undervisningsafdelingerne underprivilegerede og underordnede kunst- og udstillingsafdelingerne i de enkelt museer.

Med den øgede selvværdsfølelse og position, der er resultatet af et stærk fællesskab i projektet, har mange oplevet et naturligt mod til at gå steder hen, opsøge mennesker og skabe kontakter til væsentlige videnspersoner internationalt, som kan være med til at skabe ny vigtig viden og status på området, som man ikke havde turdet gøre før eller alene.

Man bliver stolt og glad af at være modig - mod smitter!

Samarbejde. Fællesskabet

Udviklingen af en rigtig god samarbejdsform med tillid, ærlighed og plads til usikkerhed (vi har jo bevæget os fra at have lyst til at "kvæle" hinanden til at have det rigtig hyggeligt, rart, udfordrende sammen)

Metodisk har vi også arbejdet med samarbejdsformen (diskussionsform styrket)

Metarefleksion og konkretisering over samarbejdsform – det kunne vi ikke have klaret selv!

Vi står stærkere fælles end hver især.

Fællesskab skaber tryghed: f.eks. tør man tage aktion på ændringer i praksis som måske har ladet vente på sig...

Fællesskab giver nuancer! Og FLERSTEMMIGHED.

Stor insider viden om museer og formidling.

Man har et kor i ryggen – 8 mands styrke med sig.

Fællesskabet og samarbejdet i gruppen har skabt ekstra energi og samhørighed. Samarbejdet har skabt en ny lydhørhed i gruppen som ikke eksisterede tidligere.

Gruppen har løftet i flok – vi kunne ikke have fået det samme udbytte ved at arbejde med emnet alene.

Ved at arbejde med begrebet i fællesskab har vi ændret vores værdifundament – tilført medborgerskab som en grundværdi! – som kan fungere som præmis i senere projektforsøg med andre temaer som hovedopgave.

Vi har oplevet at samarbejdet og fællesskabet har været afgørende for projektets realisering. Vi kunne ikke hver især have klaret en gennemførelse og det er tydeligt at fællesskabet og samarbejdet skaber flere nuancer og dermed også flerstemmighed samt en større fælles viden om bl.a. pædagogik, formidling etc.. Vi har altså kunne løfte projektet i samlet flok hvilket også giver en større gennemslagskraft og mod til at handle og tage aktion i forhold til ændrings og udviklingsprocesser. Ved at arbejde med medborgerskabsbegrebet i fællesskab har vi

faktisk ændret vores værdigrundlag. Medborgerskab er blevet en grundværdi der har været med til at udvikle en rigtig god samarbejdsform baseret på tillid, ærlighed og plads til usikkerhed og gennem dette værdigrundlag også opnået en velfungerende diskussionsform.

Hvad kan arbejdet bruges til?

Arbejdet kan bruges til at skabe positionering, sensitivitet for nye strømninger i samfundet og relevans.

Positionering

Det er af stor betydning for den enkelte projektdeltagers positioneringsmuligheder at projektet bygger på et tværinstitutionelt samarbejdsprojekt og at det inddrager højt kvalificerede samarbejdsparter. Det giver tyngde og sikkerhed når man skal formidle projektets budskab og intentioner internt i forhold til kollegaer og eksternt ud i samfundet.

Projektet er med både sit indhold og sin form med til at bygge bro mellem ofte adskilte museale fagområder. Den fine sammenkobling mellem konkrete afprøvninger i caseforløbene og det videnskabelig refleksion gør det muligt at tale med kollegaer om museale udfordringer der peger ud over de undervisningsrettede aktiviteter.

Samfundssensitivitet og relevans

I de seneste år har vi været vidne til kolossale forandringer indenfor museumsbegrebet. Der sket rystelse af hvad museet er for en størrelse. Den patos, hellighed og ophøjethed som museet traditionelt har været forbundet er for aftagende. Museet har traditionelt stået for såkaldt "Objektiv viden" for uantastelige sandheder og værdier. Denne fikserede ide om hvad et museum er, er først i de seneste år blevet forstyrret. En række af udefra kommende mennesker, heri blandt sociologer, museologer, antropologer, læringsteoretikere og politologer har påpeget, at et museum er ikke en ø, men er altid i spil med nye kunstneriske paradigmer og nyfortolkninger, politiske og pædagogiske, sociologiske forståelsesrammer og sidst men ikke mindst økonomiske. Museet navigerer mellem mange forskellige dagsordener og værdihierarkier i samfundet.

Museet har traditionelt haft en trang til at skabe masterfortællinger, der har lagt låg på det komplekse og modsætningsfyldte. Det har museet gjort for at fremstå med en enhedspræget identitet og få at opnå legitimitet og autoritet. Det har betydet at Museet har lukket af for mange samfundsmæssige debatter og udfordringer, hvilket har betydet af museet ikke altid

har været i stand til at spejle de problemstillinger, udfordringer og nybrud som det aktuelle samfund står over for. At gå fra den store masterfortælling og i retning af et mere flerstemmigt museum, der åbner for kompleksiteten og som rækker ud mod forskellige brugergrupper på tværs af kulturelle og sociale skel, køn etnicitet, uddannelse niveau mm mener vi har en betydning for i hvorvidt omfang publikum finder museet relevant.

For øjeblikket, stilles der med fornyet interesse, grundlæggende spørgsmål til hvad museets rolle har været? Og skal være? herunder hvad der retfærdiggør den slags institutioner ?.

Den danske regering kom med et kulturpolitisk udspil i december 2009, der sætte fokus på at alle borgere skal have adgang til kultur, museer og kulturtilbud. Det store spørgsmål er dog stadig, hvordan museerne bliver i stand til at tage denne udfordring op.

Et godt sted at starte er at skabe gode undervisningstilbud for børn og unge i folkeskole og gymnasiet. Her har man potentielt mulighed for at komme i dialog med Alle på tværs af sociale og kulturelle skel. Undervisningen sikrer hermed en demokratisk adgang til museernes faglige viden og ekspertise. Det giver samtidig museerne en enestående mulighed for at komme i kontakt med den et bredt udsnit af befolkningen og at man drage nyttig viden for museet af denne udveksling og dialog.

Et af de helt centrale omdrejningspunkter for diskussion i medborgerskabsgruppen har været museet forhold til omkringværende samfund.

Hvem skal komme på museerne? Er det helligt reservat, for særligt uddannede borger, der føler sig som del af et særligt kultiveret og privilegeret borgerskab eller er museet et sted for potentielt set alle ? Hvorfor føler de sig ikke tiltrukket af museet? Føler de sig ekskluderet ? Kan museet tage nye tiltag der fremme medborgerskab ? Hvordan skaber museerne aktive læringsprocesser eleverne der både skaber fagfaglig forståelse og som samtidig udvikler forståelsen for medborgerskab ? Hvordan tager man hensyn til eleverne forskellige behov, videnshorisont og forforståelse ? Hvordan skaber man et flerstemmigt Museum, hvor de fleste og bedste fald alle føler sig inkluderet og tilgodeset og værdsat ? Har det betydning for elevernes læringsudbytte at undervisningsafdelinger bruger dialog ? Hvordan stiller man som underviser autentiske spørgsmål, dvs spørgsmål der ikke findes entydige svar på, men som er gode til at igangsætte en debat blandt eleverne ?

Hvordan bliver underviseren god til at skabe en differentieret og dialog ?

Medborgerskabsprojektet kobler sig an til den igangværende debat i Danmark og i udlandet, hvilket har udmøntet sig konkret i gentænkning og nytænkning af allerede igangværende aktiviteter og undervisningstilbud på museerne. Det der er i centrum er mødet mellem genstandsfeltet og eleverne og underviseren – genstanden/værket ses ikke som noget

objektivt per se, men for sin betydning i dialogen med publikum.

Ideen bag projektet har været at skabe en dynamisk udveksling mellem de museologiske miljøer og stærke akademiske miljøer inden for museologi, læringsteori og didaktik samt kunstfaglig teori samt forskning i medborgerskab på den ene side og de praktiske formidlere og undervisere på museerne på den anden i det der også kaldes aktionsforskning. Det betyder at teori og praksis kommer i tættere berøring med hinanden og befordrer hinanden i en vekselvirkning. Dette er med til at sikre en flerstemmighed og tværfaglig viden – hvilket også gerne skulle resultere i museets undervisning spejler sig i forskellige samfundsdebatter og kunstfaglige nyudviklinger. Det mener vi kan befordre et brobygning mellem samfund, museum og publikum.